

قول ناصواب به ناسخ و منسوخ؛ مستمسك مستشرقان علیه قرآن

دلیل طرح برخی دعاوی درباره ناسخ و منسوخ این است که کسی صرفاً حس کرده آیاتی با یکدیگر ناسازگار هستند و چون برخی مفسرین و نویسندگان به صرف احساس ناسازگاری به این آیات، قائل به نسخ شدند، این دعاوی به مستمسکی برای مستشرقان بدل شده که قائل شوند آیات با هم تناقض دارد.

دلیل طرح برخی دعاوی درباره ناسخ و منسوخ این است که کسی صرفاً حس کرده آیاتی با یکدیگر ناسازگار هستند و چون برخی مفسرین و نویسندگان به صرف احساس ناسازگاری به این آیات، قائل به نسخ شدند، این دعاوی به مستمسکی برای مستشرقان بدل شده که قائل شوند آیات با هم تناقض دارد.

حجت الاسلام و المسلمین حسن خرقانی، عضو هیئت علمی دانشگاه علوم اسلامی رضوی در گفت‌وگو با خبرگزاری بین‌المللی قرآن (ایکنا) به بیان مطالبی در خصوص رفع شبهه تناقض در قرآن با پدیده نسخ پرداخت و اظهار کرد: شبهه تناقض در قرآن کریم از دیرباز تا به امروز مطرح بوده و هست و این شبهه مورد تحلیل بسیاری واقع شده است.

وی افزود: با دقت در آیاتی که ادعا شده در آن‌ها تناقض وجود دارد، به خوبی روشن می‌شود که هیچ‌گونه تناقضی در قرآن وجود ندارد و این شبهه برخاسته از عدم تدبیر کافی در آیات قرآن کریم است؛ در زمینه ناسخ و منسوخ عده‌ای از گذشته برای اینکه شبهه تعارض را برطرف کنند، اظهار کرده‌اند که بخشی از آیات منسوخ و بخشی ناسخ هستند.

خرقانی افزود: در اینجا باید توجه داشته باشیم که ما دو گونه ناسخ و منسوخ داریم؛ یک ناسخ و منسوخ ادعایی که شاید بیشتر آیاتی که عنوان ناسخ و منسوخ مطرح کردند، از نوع ادعایی و یک نوع ناسخ و منسوخ حقیقی، ناسخ و منسوخ ادعایی بر این اساس شکل گرفته است که مفسران ما یا نگارنده‌های کتاب‌های ناسخ و منسوخ حس کردند بخشی از آیات قرآن کریم ممکن است با هم ناسازگار باشد و با هم تنافی داشته باشد و از این رو قائل به نسخ شده‌اند.

وی ادامه داد: از این رهگذر، ادعا کرده‌اند که با آیه 5 سوره توبه، 113 آیه از قرآن کریم نسخ شده است. به عنوان مثال آیه «...قُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا... با مردم [به زبان] خوش سخن بگویید» (بقره/83) را یاد می‌کنند و می‌گویند با این آیه هر آیه‌ای که پیامبر امر به صبر، گذشت و مجادله نیکو شده است، با این آیه نسخ شده است. این گونه برداشت‌ها ناشی از دقت نکردن در آیات قرآن کریم است. با تامل در می‌یابیم هیچ گونه نفی در اینجا صورت نگرفته و اصلاً هیچ گونه تنافی بین این دسته از آیات نیست.

خرقانی گفت: آیت الله خویی با توجه به همین نکته که در آیات کریمه قرآن هیچ گونه تنافی و تعارض وجود ندارد، معتقد شدند که آیاتی که مفسران ادعا کرده‌اند در آن آیات نسخی صورت نگرفته و این ادعا که نقل شده با توجه به این است که در آیات قرآن تامل کافی نکرده‌اند و یانظرات آن‌ها در اصطلاح نسخ متفاوت بوده و عنوان تعمیم و تخصیص را هم نسخ بیان کرده‌اند. همچنین یک دسته از آیات را داریم که ممکن است ناسخ و منسوخ واقعی باشند که شمار این دسته از آیات در قرآن کریم بسیار کم است و بعضی‌ها معتقد هستند که جزء یک آیه آیات دیگری در این زمینه نیست که منسوخ شده باشد.

وی ادامه داد: در اسلام احکامی هستند که با احکام دیگر نسخ شده‌اند؛ احکامی با آیات کریمه قرآن نسخ شده‌اند و در اینجا هم روشن است که هیچ گونه تعارضی نمی‌بینیم. چون در تعارض و تناقض شرط وحدت‌هایی وجود داشته باشد، از جمله وحدت‌های هشت‌گانه‌ای که برای تناقض وجود دارد، وحدت در زمان است. باید در یک موضوع و گزاره، یک زمان صادق باشند و ناظر به یک زمان باشند تا بین آن‌ها تعارض قابل طرح باشد.

عضو هیئت علمی دانشگاه رضوی گفت: بین ناسخ و منسوخ از این جهت وحدت نیست، چون آیه‌ای که منسوخ است، در زمان گذشته است و آیه‌ای که ناسخ است در زمان آینده. بنابراین می‌شود هر دو حکم و هر دو آیه صادق باشند و هیچ گونه تعارضی بین آن‌ها نباشد و مسئله نسخ یک امر طبیعی است که در همه موارد صورت می‌گیرد. بسیار می‌شود قانون جدیدی می‌آید و قانون قدیمی را برکنار می‌کند. اما این به این معنا نیست که این دو قانون با همدیگر تعارض داشته باشند. آن قانون برای آن شرایط زمانی خاص مناسب بود و قانون جدید پیشرفته‌تری است که برای زمانی حاضر مناسب است. در اسلام هم این حکمی در یک زمان جلب بشود، مناسب با آن زمان باشد، خداوند متعال با توجه به تغییر شرایط آن حکم را بردارد، ولی هیچ گونه تعارض و تناقض بین این دو نیست.

خرقانی گفت: بخشی با توجه به خود دیدگاه‌های است که در عالم اسلام وجود دارد و اگر ما این دیدگاه‌ها را درست تحلیل بکنیم و نشان بدهیم که این دیدگاه‌ها نشان‌دهنده دیدگاه اسلام نیستند، بلکه برداشت برخی مفسران و برخی از نویسندگان است، مستمسك مستشرقین هم برطرف می‌شود. بخشی از کارهای مستشرقین با این نیت است که در اسلام شبهه وارد بکنند و هر چه دلشان می‌خواهد بیشتر شمار آیاتی را که ادعا تناقض درباره آن‌ها شده را اضافه کنند.

این پژوهشگر علوم قرآن در پایان گفت: بخشی از این ادعا بستگی دارد به آن نظراتی که در کتاب ناسخ و منسوخ ادعا کرده‌اند که این بدون هیچ دلیلی این آیه را نقض کرده و دلیلش این است که صرفاً حس کرده‌اند این آیه با آن آیه ناسازگار است، پس چون خود مفسرین و برخی از این نویسندگان کتب ناسخ و منسوخ به صرف احساس ناسازگاری به این آیات قائل به نسخ شدند خوب این خود مستمسك شده بر مستشرقان که قائل بشوند که آیات با هم تناقض دارد.